

6 VERSCHILLEN IN GEMEENTELIJK BELEID

6.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk heb ik een algemeen beeld gegeven van de bijstandspraktijk in de afgelopen decennia. Daarbij is een aantal keren ter sprake gekomen dat de gemeenten verschillen in de bijstandsproblematiek, het lokale beleid en de uitvoeringsorganisatie. In dit hoofdstuk ga ik hier verder op in. Ik concentreer mij daarbij op de in hoofdstuk 2 geïdentificeerde arbeidsmarktstrategieën: de controlerende sociale zekerheid, de activerende sociale zekerheid, de werkgelegenheidsstrategie en de coördinatiestrategie. In hoofdstuk 4 heb ik aangegeven hoe deze strategieën kunnen worden geoperationaliseerd en welke data beschikbaar zijn om deze strategieën te meten. We zagen daar ook dat de allocatiestrategie in dit onderzoek niet empirisch kan worden gerepresenteerd.

De eerste vraag is of de arbeidsmarktstrategieën zich aan de hand van de beschikbare gegevens laten identificeren. Met andere woorden, in hoeverre kunnen we aan de hand van de indicatoren daadwerkelijk iets zeggen over de arbeidsmarktstrategieën? Een tweede vraag betreft de onderlinge samenhang in indicatoren: zijn de indicatoren wederzijds uitsluitend of komen ze juist in combinaties voor? Met andere woorden, welke samenhangen kunnen we in de beschikbare data herkennen en in hoeverre sporen deze samenhangen met de theoretisch geformuleerde strategieën? Daarvoor kijk ik in paragraaf 6.2. allereerst naar de onderlinge verbanden in de beschikbare gegevens en voer ik een factoranalyse uit om onderliggende samenhangen in de data te herkennen. De hoofdconclusie is dat er voldoende grondslag is om verder te werken met de theoretisch veronderstelde arbeidsmarktstrategieën. In paragraaf 6.3 ga ik in op de gemeentelijke verschillen in financiële middelen en besteding. Vervolgens beschrijf ik in paragraaf 6.4 aan de hand van de beschikbare indicatoren hoe gemeentelijke verschillen in beleid zich verhouden tot een aantal gemeentelijke kenmerken: de grootteklasse, de regio en de politieke kleur van de gemeenteraad. In paragraaf 6.5 kijk ik tot slot naar hoe de gemeentelijke verschillen in de financiële middelen en besteding zich verhouden tot de inzet van beleid. Ik rond in 6.6 af met conclusies.

6.2 Samenhangen in beleidsindicatoren

In hoofdstuk 2 heb ik vijf arbeidsmarktstrategieën van gemeenten gedefinieerd waarvan we vier met behulp van de data meetbaar kunnen maken: de controlerende sociale zekerheid, de activerende sociale zekerheid, de werkgelegenheidsstrategie en de coördinatiestrategie. Daarbij heb ik de verwachting uitgesproken dat deze strategieën in de praktijk vermoedelijk niet uitsluitend zijn. De reden is tweeledig: problemen kunnen zich in theorie en praktijk gelijktijdig voordoen én beleidsinstrumenten kunnen vanuit meerdere strategieën worden beargumenteerd. Dat betekent vanzelfsprekend dat het lastig is om empirisch houvast te krijgen op de theoretisch geïdentificeerde strategieën.

Laten we om te beginnen de samenhangen in de indicatoren vaststellen. Tabel 6.1 geeft de correlatiematrix weer voor de jaren 2005 en 2006. Ik heb deze jaren gekozen omdat ik voor deze jaren beschik over data voor alle indicatoren. Tabel 6.1. geeft de correlatiematrix weer³¹².

Tabel 6.1 Correlatiematrix indicatoren over 2005 (n=90) en 2006 (n=99).

2005										
	INWAJONG	INWSW	FRAUDE	LOONK	TRAJ	NWBED	EZ	STOT	SBER	ITOT
INWSW		,34***								
FRAUDE ¹	,12	,05								
LOONK	,37***	,20**	,34***							
TRAJ	,20**	,22***	,42***	,65***						
NWBED	-,18**	-,32***	-,09	-,30***	-,13*					
EZ	,06	-,07	,25***	,38***	,33***	-,25***				
STOT	,10	,06	,20**	,38***	,34***	-,13	,32***			
SBER	,08	,02	,16*	,23***	,07	-,07	,23*	,68***		
ITOT	,25**	,10	,20**	,43***	,43***	-,11	,36***	,68***	,53***	,
IBER	,14*	,14*	,24***	,31***	,39***	-,07	,34***	,61***	,39***	,75***
2006										
INWSW		,15*								
FRAUDE ¹	,29***	-,05								
LOONK	,06	-,03	,40***							
TRAJ	,04	-,15*	,30***	,55***						
NWBED	-,01	-,14*	-,11	-,11	-,10					
EZ	-,10	-,07	,29***	,26***	,35***	,01				
STOT	-,07	-,13	,04	,16*	,14*	,03	,11			
SBER	,03	-,05	,12	,12	,16*	,03	,10	,82***		
ITOT	,10	,06	,18**	,34***	,21**	-,14*	,13	,53***	,45***	
IBER	,09	,15*	,19**	,28***	,07	-,12	,25***	,48***	,46***	,83***

INWAJONG = instroom WAJONG per huish.; INWSW = instroom WSW per huish.; FRAUDE = gerapporteerde fraude per huish.; LOONK = aantal trajecten met loonkostensubs. Per huish.; TRAJ = aantal trajecten zonder loonk. subs. per huish.; NWBED = aantal nieuwe bedrijven als perc. van het totaal aantal bedr.; EZ = Uitgaven EZ per inwoner; STOT = intensiteit van externe samenwerking; SBER = aantal externe partijen waarmee wordt samengewerkt; ITOT = intensiteit van interne samenwerking; IBER = aantal beleidsterreinen waarop intern wordt samengewerkt.

* = significant at level 0,10 (one tailed)

** = significant at level 0,05 (one tailed)

*** = significant at level 0,01 (one tailed)

¹ Bij de berekening van fraude zijn alleen de feitelijke waarden meegenomen. Lege cellen zijn opgevat als non-respons. Zie toelichting bij tabel 4.3.

Ik bespreek de tabel kolomsgewijs. De instroom in de WAJONG hangt in beide jaren positief samen met de instroom in de WSW. Er is geen samenhang tussen de instroom WAJONG en de uitgaven EZ en de mate van externe samenwerking. Voor wat betreft de andere variabelen is het beeld over 2005 en 2006 diffuus. De instroom WAJONG hangt in 2005 positief samen met de omvang van het aantal trajecten met en zonder loonkostensubsidie en de mate van interne samenwerking. Opvallend genoeg hangt de instroom WAJONG in dat jaar negatief samen met het aantal nieuwe bedrijfsvestigingen. Voor 2006 heb ik verder geen significante relaties aangetroffen. De instroom WSW heeft in 2005 een positieve samenhang met de omvang van het aantal trajecten zonder loonkostensubsidie en in 2006 een negatieve samenhang. Ik vind over beide jaren een positieve samenhang tussen de instroom WSW en de mate van interne samenwerking en een negatieve relatie met het aantal nieuwe bedrijfsvestigingen. Het percentage gerapporteerde

³¹² De kleinere populatie (n=90 en n=99 voor respectievelijk in 2005 en 2006) komt onder meer door de respons op de samenwerkingsvariabelen en het aantal fraudegevallen).

fraude kent eveneens over beide jaren een eenduidig beeld. De frauderapportage hangt sterk positief samen met het aantal trajecten met en zonder loonkostensubsidie, de omvang van de EZ-uitgaven en de mate van interne samenwerking. De omvang van trajecten met en zonder loonkostensubsidie kent een sterke onderlinge positieve relatie. Anders gezegd, gemeenten met veel trajecten zonder loonkostensubsidie hebben eveneens veel trajecten met loonkostensubsidie. Beide variabelen hangen daarnaast over beide jaren positief samen met de EZ-uitgaven en de samenwerkingsvariabelen. Opvallend genoeg, vind ik over 2005 een negatieve relatie tussen het aantal nieuwe bedrijfsvestigingen en de EZ-uitgaven. Gemeenten met in verhouding hoge EZ-uitgaven hebben een laag percentage nieuwe bedrijfsvestigingen. Over 2006 vind ik geen relatie. De samenwerkingsvariabelen, zowel de externe als de interne samenwerking, hangen onderling en over beide jaren sterk positief samen.

Om de onderlinge samenhangen beter te kunnen duiden, heb ik een factoranalyse uitgevoerd. Een factoranalyse is een statistische techniek om te achterhalen of er binnen een set van kenmerken of variabelen onderliggende dimensies schuil gaan. Deze dimensies, componenten of factoren genoemd, beschrijven als het ware de fundamentele krachten of concepten achter de gemeten samenhangen. Ik rapporteer hier alleen de componentenmatrices over 2005 en 2006. De achterliggende communaliteiten- en variantiematrices zijn weergegeven in bijlage 12.3. De factoranalyse over 2005 (tabel 6.2) laat drie componenten zien die samen 62% van de totale variantie in beleidsinspanningen verklaren (zie bijlagentabel 12.3.3). De eerste factor is eenduidig te interpreteren als de coördinatiestrategie. Alle samenwerkingsvariabelen laden hoog op deze component, die in totaal 26% van de variantie verklaart. De andere twee componenten verklaren respectievelijk 20% en 16%, maar laten zich minder goed interpreteren. Component 2 bestaat uit een combinatie van variabelen (fraude, trajecten en EZ-uitgaven) waarvan ik op theoretische gronden zou hebben verwacht dat deze verschillende strategieën vertegenwoordigden, respectievelijk controle, activering en werkgelegenheid. Component 3 bestaat vervolgens uit de instroom WAJONG en instroom WSW variabelen samen met een geringe realisatie van nieuwe bedrijfsvestigingen. Deze combinatie duidt dus vooral op een controlestrategie, namelijk een proces van substitutie en afwenteling, waarbij geringe groei van reguliere werkgelegenheid samen gaat met vervangende werkgelegenheid in de WSW of instroom in de WAJONG.

Tabel 6.2 Componentenmatrix variabelenset 2005, n = 99 (Varimax-rotated).

	Componenten		
	1	2	3
INWAJONG			
INWSW	,100	,101	,697
FRAUDE1	,029	-,058	,823
LOONK	,044	,712	,000
TRAJ	,233	,697	,389
NWBED	,170	,778	,247
EZ	-,023	-,176	-,579
STOT	,289	,606	-,070
SBER	,864	,202	,049
ITOT	,814	-,022	,000
IBER	,823	,287	,153
	,750	,285	,090

INWAJONG = instroom WAJONG per huish.; INWSW = instroom WSW per huish.; FRAUDE = gerapporteerde fraude per huish.; LOONK = aantal trajecten met loonkostensubs. per huish.; TRAJ = aantal trajecten zonder loonk. subs. per huish.; NWBED = aantal nieuwe bedrijven als perc. van het totaal aantal bedr.; EZ = Uitgaven EZ per inwoner; STOT = intensiteit van externe samenwerking; SBER = aantal externe partijen waarmee wordt samengewerkt; ITOT = intensiteit van interne samenwerking; IBER = aantal beleidsterreinen waarop intern wordt samengewerkt.

Bij de berekening van fraude zijn alleen de feitelijke waarden meegenomen. Lege cellen zijn opgevat als non-respons. Zie toelichting bij tabel 4.3.

Voor 2006 zijn de componenten in tabel 6.3 weergegeven. Hier laat de factoranalyse vier componenten zien die tezamen 68% van de totale variantie verklaren (zie bijlagetabel 12.3.4). Ook hier is de eerste component die in totaal 25% van de totale variantie verklaart, duidelijk te definiëren als de coördinatiestrategie. De tweede component, goed voor 19% verklaarde variantie, is te definiëren als de activeringsstrategie, hoewel deze samengaat met de EZ-uitgaven. De derde en vierde component, verantwoordelijk voor respectievelijk 12% en 12% van de verklaarde variantie, zijn daarentegen minder eenduidig te interpreteren. Component 3 wordt bepaald door een hoge WSW-instroom en een laag aantal nieuwe bedrijfsvestigingen. Dit is redelijk interpreteerbaar als een werkgelegenheidsstrategie: gemeenten met veel nieuwe bedrijven hoeven minder hun toevlucht te nemen tot langdurige gesubsidieerde arbeid in de WSW. Component 4 wordt bepaald door een hoge instroom in de WAJONG en een hoog percentage gerapporteerde fraude. Tezamen duiden deze op een controlestrategie. Opvallend is dat de fraude-opsporing zowel hoog laadt op component 2 als op component 4. Dat geeft aan dat fraude-opsporing zowel bruikbaar is in een controlestrategie als in een activeringsstrategie.

Tabel 6.3 Componentenmatrix variabelenset 2006, n = 90 (Varimax-rotated).

	Componenten			
	1	2	3	4
INWAJONG	,020	-,048	,034	,911
INWSW	,011	-,254	,669	,216
FRAUDE ¹	,051	,583	,005	,539
LOONK	,163	,752	,131	,140
TRAJ	,063	,798	-,069	,012
NWBED	,011	-,183	-,713	,130
EZ	,098	,638	-,030	-,156
STOT	,877	,058	-,222	-,113
SBER	,845	,042	-,221	,016
ITOT	,790	,213	,306	,106
IBER	,780	,164	,356	,097

INWAJONG = instroom WAJONG per huish.; INWSW = instroom WSW per huish.; FRAUDE = gerapporteerde fraude per huish.; LOONK = aantal trajecten met loonkostensubs. Per huish.; TRAJ = aantal trajecten zonder loonk. subs. per huish.; NWBED = aantal nieuwe bedrijven als perc. van het totaal aantal bedr.; EZ = Uitgaven EZ per inwoner; STOT = intensiteit van externe samenwerking; SBER = aantal externe partijen waarmee wordt samengewerkt; ITOT = intensiteit van interne samenwerking; IBER = aantal beleidsterreinen waarop intern wordt samengewerkt.

¹ Bij de berekening van fraude zijn alleen de feitelijke waarden meegenomen. Lege cellen zijn opgevat als non-respons. Zie toelichting bij tabel 4.3.

Uit de analyse kunnen we aantal conclusies trekken. In de eerste plaats vinden we de theoretisch geïdentificeerde arbeidsmarktstrategieën grotendeels terug in de beschikbare data. Vooral de coördinatiestrategie, de activerende sociale zekerheid en de controlerende sociale zekerheid kunnen we in de data herkennen. Het duidt er ook op dat de gekozen indicatoren adequaat de arbeidsmarktstrategieën weergeven. Opvallend genoeg geldt dit niet voor de werkgelegenheidsstrategie. Over 2005 vertonen de gekozen indicatoren onderling een negatief verband en over 2006 is er in het geheel geen sprake van samenhang. De factoranalyse laat vervolgens samenhangen zien van EZ-uitgaven met de omvang van het aantal trajecten, terwijl het aantal nieuwe vestigingen negatieve samenhangen vertoont met de instroom WAJONG en WSW (over 2005) en instroom WSW (over 2006). Het duidt er op dat de werkgelegenheidsstrategie met de beide indicatoren niet goed is gerepresenteerd. Ofwel ze duiden op een tweeledigheid van deze strategie, ofwel één van beide indicatoren hoort er eigenlijk niet in thuis.

In de tweede plaats bevestigt de analyse mijn verwachtingen dat het niet altijd mogelijk is om empirisch houvast te krijgen op de theoretisch geïdentificeerde strategieën. Het laat in ieder geval zien dat ingezette beleidsinstrumenten soms meerdere strategieën kunnen dienen, zoals het geval is met het fraudebeleid en (mogelijk) het EZ-beleid. Toch is de hoofdconclusie dat er voldoende grondslag is om verder te werken met de theoretisch veronderstelde arbeidsmarktstrategieën.

6.3 Gemeentelijke verschillen in middelen en besteding³¹¹

Gemeenten beschikken over budgetten om de uitkeringslasten te dekken (het I-budget) en de re-integratie te financieren (het W-budget). Beide budgetten leveren de belangrijkste financiële middelen voor uitgaven en beleidsvorming ten aanzien van werk en inkomen van uitkeringsgerechtigden. We zouden mogen verwachten dat budgetten zo verdeeld zijn dat gerekend per bijstandsontvanger de gemeenten grosso modo eenzelfde bedrag te besteden hebben. In de tabellen 6.4 en 6.5 zijn van respectievelijk het I-deel en het W-deel de budgetten, de uitgaven en de saldo's weergegeven. Om de gemeenten onderling te kunnen vergelijken zijn de cijfers afgezet tegen de omvang van het aantal bijstandsontvangers in een gemeente. De conclusie is dat in tegenstelling tot wat we zouden mogen verwachten de gemeentelijke verschillen in zowel budget- als uitgavenpatronen aanzienlijk zijn.

Kijken we allereerst naar tabel 6.4. Het gemiddelde uitkeringsbudget per bijstandsontvanger en de gemiddelde uitgaven per bijstandsontvanger schommelen over de jaren 2004-2007 rond de € 12.000. Uitgezonderd 2007 lagen de gemiddelde uitgaven lager dan het budget. Tot en met 2006 is het gemiddelde saldo positief en oplopend, in 2007 treedt voor het eerst een daling in, hoewel het saldo per bijstandsontvanger positief blijft. Het is opvallend hoe groot de verschillen zijn tussen gemeenten. De spreidingsmaten laten grote afwijkingen zien, van ruim 5.600 euro tot meer dan 23.000 euro per bijstandsgerechtigde. De gemiddelde standaarddeviatie ligt voor het I-budget rond de € 1.400 en rond de € 1.000. voor de uitgaven. Ook qua financiële prestaties verschillen de gemeenten aanzienlijk. Er zijn gemeenten die in enig jaar een tekort hebben van ruim 4.500 euro per bijstandsgerechtigde, maar ook gemeenten met een overschot van 29.000 euro per bijstandsgerechtigde. In bijlagetabel 12.4.1 en 12.4.2 zijn de verschillen in de budgetten en uitgaven van het I-deel uitgesplitst naar grootteklasse en landsdeel. Hieruit blijkt onder meer dat gemeenten in het Westen en Zuiden van het land per bijstandsontvanger meer inkomensbudget hebben en meer uitgeven. Dat vertaalt zich verder in een gemiddeld hoger (positief) saldo in het Westen en in het Zuiden van het land. Het saldo in het Noorden is zelfs in 2004, 2005 en 2007 negatief. Verder blijken het inkomensbudget en de bijstandsuitgaven per bijstandsontvanger toe te nemen met de omvang van de gemeenten.

³¹³ De hier gepresenteerde cijfers betreffen de lopende prijzen en zijn niet gecorrigeerd voor de jaarlijkse inflatie. Dat betekent dat een vergelijking over de jaren heen met enige voorzichtigheid moet worden gemaakt en dat verschillen in de tijd minder groot zijn dan hier is weergegeven.

Tabel 6.4 Gemiddelden en spreiding budgetgegevens Inkomensdeel 2004-2007 per bijstandsonvanger¹, alle gemeenten, niet gecorrigeerd voor inflatie. Bron: kernkaart SZW, eigen berekeningen.

	N	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
		In euro's			
Inkomensbudget ²					
I-budget 2004	443	12.179	5.678	19.163	1.482
I-budget 2005	443	12.137	6.809	16.657	1.285
I-budget 2006	443	12.372	8.369	19.835	1.392
I-budget 2007	443	11.940	8.519	23.389	1.484
I-uitgaven 2004	443	11.884	6.159	16.792	910
I-uitgaven 2005	443	11.993	-595 ³	17.641	1.019
I-uitgaven 2006	443	12.193	5.684	17.890	963
I-uitgaven 2007	443	12.383	4.373	16.610	998
Saldo I-deel 2004	443	142	-4.569	7.767	1.331
Saldo I-deel 2005	443	162	-4.397	15.415	1.439
Saldo I-deel 2006	443	792	-3.811	10.422	1.587
Saldo I-deel 2007	443	64	-3.818	29.012	2.044

¹ De budgetgegevens zijn afgezet tegen het aantal bijstandsonvangers op 1 januari van het betreffende jaar, de uitgaven zijn afgezet tegen het gemiddelde aantal bijstandsonvangers in het betreffende jaar ((t-1 + t)/2), de saldogegevens zijn afgezet tegen het aantal bijstandsonvangers ultimo het betreffende jaar.

² Het I-budget bestaat hier uit het toegekende inkomensbudget, de uitgaven betreffen de netto-uitgaven, d.w.z. de uitgaven minus de inkomsten over het betreffende jaar.

³ De negatieve uitgaven betreffen een kleine gemeente. Weglaten van deze waarde beïnvloedt de andere gegevens nauwelijks.

Tabel 6.5. geeft een overzicht van de gemiddelden en spreiding van het werkbudget per bijstandsonvanger. Opvallend is hier dat zowel de gemiddelde budgetten en uitgaven per bijstandsonvanger over de jaren 2004-2007 toenemen, maar dat de gemiddelde uitgaven fors achterblijven bij de gemiddelde budgetten. Uiteindelijk resulteert dit in positieve saldi per bijstandsonvanger die oplopen van gemiddeld € 1.400 per bijstandsonvanger in 2004 naar een kleine € 3.400 in 2007. Omdat in de tabel is uitgegaan van het beschikbare budget, dat wil zeggen het toegekende budget plus de overheveling van reserves uit het vorig jaar, is hier de trend naar oppotten van reserves in meegenomen. Dat biedt een verklaring voor het feit dat over de jaren 2004-2007 ieder jaar een kleiner percentage (van 69% in 2004 naar 59% in 2005) van het beschikbare budget daadwerkelijk wordt besteed, terwijl het gemiddelde bedrag per bijstandsonvanger vanaf 2005 ieder jaar toeneemt. In bijlagentabel 12.4.1 en 12.4.2 zijn de verschillen in budget en uitgaven van het W-deel uitgesplitst naar landsdeel en grootteklasse. Voor wat betreft het landsdeel is dit het spiegelbeeld van het inkomensdeel aangezien het Noorden en het Oosten per bijstandsonvanger het meeste werkbudget ontvangen en ook uitgeven. Voor wat betreft grootteklasse geldt ook hier dat zowel het werkbudget als de uitgaven per bijstandsonvanger toenemen met de omvang van de gemeente.

Tabel 6.5 Gemiddelden en spreiding budgetgegevens Werkdeel 2004-2007 per bijstandsonvanger¹, alle gemeenten, niet gecorrigeerd voor inflatie. Bron: kernkaart SZW, eigen berekeningen.

	N	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
In euro's					
Werkbudget					
Toegekend W-budget 2004	443	4.132	1.381	10.926	1.453
Toegekend W-budget 2005	443	4.107	1.257	11.491	1.460
Toegekend W-budget 2006	443	4.132	1.499	18.518	1.438
Toegekend W-budget 2007	443	4.419	1.488	16.402	1.470
Beschikbaar W-budget 2004	443	4.468	1.226	15.116	1.512
Beschikbaar W-budget 2005	443	5.445	1.467	16.974	1.971
Beschikbaar W-budget 2006	443	6.192	1.033	21.565	2.203
Beschikbaar W-budget 2007	442	6.969	-1.158	19.756	2.452
W-uitgaven 2004	443	3.328	134	10.521	1.503
W-uitgaven 2005	443	3.070	291	8.887	1.328
W-uitgaven 2006	443	3.468	211	19.061	1.690
W-uitgaven 2007	443	4.136	-1.435	23.271	1.975
Saldo W-deel 2004	443	1.436	-2.753	9.904	1.127
Saldo W-deel 2005	443	2.432	-4.425	12.519	1.751
Saldo W-deel 2006	443	3.271	-4.157	16.672	2.266
Saldo W-deel 2007	443	3.411	-5.373	47.299	3.239
In %					
Uitgaven W-deel als perc. van W-budget 2004	443	69	2	139	20
Uitgaven W-deel als perc. van W-budget 2005	443	58	3	269	23
Uitgaven W-deel als perc. van W-budget 2006	443	56	2	444	31
Uitgaven W-deel als perc. van W-budget 2007	443	59	-364	407	36

¹ De budgetgegevens zijn afgezet tegen het aantal bijstandsonvangers op 1 januari van het betreffende jaar, de uitgaven zijn afgezet tegen het gemiddelde aantal bijstandsonvangers in het betreffende jaar ((t-1 + t)/2), de saldogegevens zijn afgezet tegen het aantal bijstandsonvangers ultimo het betreffende jaar.

In de tabellen 6.4 en 6.5 zijn alle gemeenten over één kam geschoren. Dat doet onrecht aan het feit dat budgetten van kleinere gemeenten (< 30.000 inwoners) in de onderzoeksperiode nog volledig op basis van het historische verdeelmodel zijn verdeeld. Dat betekent ook dat historische verschillen doorwerken in de onderlinge verschillen. Verder geldt dat een verklaring voor de grote min-max verschillen kan liggen in het feit dat vooral in kleine gemeenten schommelingen in uitkeringsaantallen relatief grote financiële gevolgen hebben. In beide gevallen zou dit betekenen dat de spreiding van uitkomsten in grotere gemeenten kleiner zou moeten zijn dan in kleinere. Dat blijkt ook zo te zijn. In tabel 6.6 heb ik de budgetten, uitgaven en saldi over 2007 weergegeven voor de G4 en de G27. De tabel laat veel minder grote uitschieters zien dan in de voorgaande tabel en de standaarddeviatie is ook fors kleiner. Verder valt in vergelijking met de voorgaande tabel op dat de budgetten per bijstandscliënt voor de G4 en de G27 gemiddeld hoger liggen dan gerekend over alle gemeenten. De G4 heeft in 2007 gemiddeld het hoogste inkomens- en werkbudget. Niettemin geldt ook hier dat tussen de 27 grote steden de verschillen in budgetten kunnen oplopen van minimaal 11.412 euro per cliënt tot maximaal 15.284 euro per cliënt voor het inkomensdeel en van minimaal 3.832 euro per cliënt tot maximaal 6.528 euro per cliënt voor het werkdeel. Opvallend is ook het grote verschil in besteding van het werkbudget, van minimaal 24% tot maximaal 84%.

Tabel 6.6 Gemiddelden en spreiding budgetgegevens over 2007, naar G4 en G27, per bijstandsvanger¹.
Bron: kernkaart SZW, eigen berekeningen.

	N	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
In euro's					
Inkomensbudget¹					
I-budget 2007 G4	4	13.174	12.421	14.090	799
I-budget 2007 G27	27	12.808	11.412	15.284	1.059
I-uitgaven 2007 G4	4	13.792	13.099	14.386	537
I-uitgaven 2007 G27	27	13.016	12.187	14.669	505
Saldo I-deel 2007 G4	4	56	-786	554	587
Saldo I-deel 2007 G27	27	456	-1.261	4.055	1.256
Werkbudget					
Toegekend W-budget 2007 G4	4	6.304	5.918	6.827	379
Toegekend W-budget 2007 G27	27	5.543	3.832	6.528	684
Beschikbaar W-budget 2007 G4	4	9.123	7.861	11.230	1.460
Beschikbaar W-budget 2007 G27	27	8.341	4.621	11.389	1.701
W-uitgaven 2007 G4	4	6.203	5.316	6.975	757
W-uitgaven 2007 G27	27	5.177	2.219	8.010	1.396
Saldo W-deel 2007 G4	4	3.738	2.531	5.867	1.546
Saldo W-deel 2007 G27	27	3.825	826	7.155	1.482
Uitgaven W-deel als perc. van W-budget 2007 G4	4	64	55	74	9
Uitgaven W-deel als perc. van W-budget 2007 G27	27	60	24	84	12

¹ De budgetgegevens zijn afgezet tegen het aantal bijstandsvangers op 1 januari van het betreffende jaar, de uitgaven zijn afgezet tegen het gemiddelde aantal bijstandsvangers in het betreffende jaar ((t-1 + t)/2), de saldogegevens zijn afgezet tegen het aantal bijstandsvangers ultimo het betreffende jaar.

Om inzicht te krijgen in de oorzaken van deze verschillen heb ik voor zowel de uitgaven I-deel als de uitgaven W-deel verklarende modellen geschat waarin de invloed van landsdeel, grootteklasse en politieke kleur van de gemeenteraad zijn meegenomen. Voor wat betreft landsdeel zijn de resultaten afgezet tegen het Zuiden als referentiecategorie, voor wat betreft grootteklasse zijn de gemeenten kleiner dan 20.000 inwoners als referentiegroep gekozen en voor wat betreft politieke kleur is het aandeel gemeenteraadszetels van centrum-rechtse partijen (CDA, VVD enz.) de referentiegroep. De coëfficiënt geeft de invloed van de variabele weer, een positief dan wel negatief teken voor de coëfficiënt geeft aan of dit kenmerk ten opzichte van de referentiegroep minder (negatief) dan wel meer (positief) invloed heeft. De 'probability' geeft de kans aan dat de gevonden relatie op toeval berust. Hoe lager de waarde, hoe betrouwbaarder de schatting. In dit geval hanteer ik 10% als significantiegrens (de waarden moeten in dat geval kleiner of gelijk zijn dan 0,10).

In tabel 6.7 is de schatting opgenomen van de uitgaven van het I-deel voor de periode 2001-2007. Hierin valt op dat ten opzichte van het Zuiden alle landsdelen gemiddeld lagere uitgaven hebben per bijstandsgerechtigde. Verder nemen de uitgaven I-deel toe met de grootte van de gemeente. Opvallend is verder dat gemeenten met een hoog aandeel raadszetels van lokale partijen in verhouding meer uitgaven uit het I-deel hebben als percentage van het bijstandsvolume. In tegenstelling tot de verwachting geven 'linkse' gemeenten niet meer uit aan uitkeringen.

Tabel 6.7 Modellschatting uitgaven Inkomensdeel als percentage van WWB-volume¹.

Aantal crosssecties = 443, periode 2001 – 2007 (7 perioden), obs: 3101, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-value	Prob.
Constante	9.44	0.01	1177.16	0.00
Aandeel lokale partijen	0.01	0.00	2.89	0.00
Aandeel linkse partijen	-0.00	0.00	-0.39	0.67
Noord	-0.05	0.01	-6.02	0.00
Oost	-0.04	0.01	-5.37	0.00
West	-0.02	0.01	-2.25	0.02
> 100 k	0.03	0.01	2.15	0.03
50-100k	0.02	0.01	2.32	0.02
20-50k	0.01	0.01	2.38	0.02
Adjusted R-squared	0.56			

¹ Zeven outliers zijn verwijderd.

Voor de uitgaven Werkdeel (tabel 6.8) valt op dat de regio Noord, en in mindere mate Oost, meer uitgaven per bijstandsgerechtigde, het Westen daarentegen juist minder. Verder nemen de uitgaven uit het W-deel toe met de grootteklasse, uitgezonderd gemeenten tussen de 20.000-50.000 inwoners die juist minder uitgaven uit het W-deel per bijstandsgerechtigde realiseren. Ook voor het W-deel geldt dat gemeenten met een hoog aandeel raadszetels van lokale partijen in verhouding meer middelen uit het W-deel besteden als percentage van het bijstandsvolume. Net als bij het I-deel zijn 'linkse' gemeenten niet royaler met de besteding uit het W-deel.

Tabel 6.8 Modellschatting uitgaven Werkdeel als percentage van WWB-volume.

Aantal crosssecties = 443, periode 2004 – 2007 (4 perioden), obs: 1772, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	8.28	0.02	389.47	0.00
Aandeel lokale partijen	0.01	0.00	1.84	0.07
Aandeel linkse partijen	0.00	0.00	1.17	0.24
Noord	0.33	0.02	14.44	0.00
Oost	0.13	0.02	6.45	0.00
West	-0.07	0.02	-3.84	0.00
> 100 k	0.22	0.03	7.26	0.00
50-100k	0.09	0.03	3.56	0.00
20-50k	-0.03	0.02	-2.15	0.03
Adjusted R-squared	0.29			

De verschillen in uitgavenpatronen zijn opmerkelijk. In paragraaf 6.5 ga ik na hoe deze gemeentelijke verschillen zich verhouden tot de arbeidsmarktstrategieën. Ik ga nu allereerst in op de gemeentelijke verschillen in beleid.

6.4 Verschillen in beleid

6.4.1 Controlerende sociale zekerheid

In het vorige hoofdstuk heb ik aangegeven dat de arbeidsmarktstrategie ten aanzien van een controlerende sociale zekerheid twee elementen bevat: een dreigings- en/of een controlestrategie. Aangezien ik geen informatie heb waarmee ik de dreigingsstrategie in beeld kan brengen, concentreer ik mij op de controlestrategie. Ik heb daarbij beargumenteerd dat de controlestrategie uiteen kan vallen in het handhavingsbeleid, gericht op de naleving van rechtmatige en doelmatige verplichtingen van een cliënt, en het substitutiebeleid, gericht op zuivering van de doelgroep van mogelijke aanspraken op andere sociale zekerheidsregelingen.

Handhavingsbeleid

Kijken we naar de gemiddelden en spreidingsmaten (tabel 6.9) dan blijkt dat het gemiddeld aantal gerapporteerde fraudeurs met een lopende WWB-uitkering als percentage van het aantal bijstandsontvangers tussen 2005 en 2007 toeneemt van 4,2 naar 5,8 en dat het geconstateerde fraudebedrag daalt van 1,6% van de uitgaven aan uitkeringen naar 1,4%. De spreidingsmaten laten grote verschillen zien in de gemeentelijke frauderapportage.

Tabel 6.9 Gemiddelden en spreiding beleidsvariabelen. Bron: Divosa, SZW-Kernkaart, CBS-statline; eigen berekeningen.

	N=	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
Aantal fraudeurs / aantal bijstandsontv. 2005	286	4,2	0	17,9	3,7
Aantal fraudeurs / aantal bijstandsontv. 2006	276	4,5	0	20,9	3,9
Aantal fraudeurs / aantal bijstandsontv. 2007	298	5,8	0	43,0	5,5
Totale fraudebedrag / totaal uitgaven 2004	443	1,6	0	13,9	1,9
Totale fraudebedrag / totaal uitgaven 2005	443	1,5	0	24,2	2,4
Totale fraudebedrag / totaal uitgaven 2006	443	1,6	0	29,1	2,9
Totale fraudebedrag / totaal uitgaven 2007	443	1,4	0	17,7	2,5

Om deze verschillen tussen gemeenten te duiden heb ik een uitsplitsing gemaakt van het percentage fraudegevallen naar landsdeel, grootteklasse van gemeenten en mate van stedelijkheid (tabel 6.10). Kijken we eerst naar de regio-indeling dan valt op dat vooral het Noorden gemiddeld veel fraudegevallen rapporteert. De verschillen tussen landsdelen over 2005 en 2007 worden echter wel kleiner, waarbij vooral de landsdelen Oost en Zuid een grote inhaalslag laten zien. Voor wat betreft de grootteklasse en de mate van stedelijkheid zijn de patronen eenduidig. Over alle jaren doen zich ten aanzien van het aantal fraudegevallen verschillen voor over de grootteklassen, waarbij het percentage toeneemt naarmate de gemeente groter wordt. Voor de mate van stedelijkheid geldt dat het percentage geconstateerde fraudegevallen toeneemt met de mate van stedelijkheid.

Tabel 6.10 Aantal fraudegevallen als percentage van het aantal uitkeringen, naar landsdeel en grootteklasse.
Bron: Divosa, SZW-Kernkaart, CBS-statline; eigen berekeningen.

	2005	2006	2007
Nederland	4,2	4,5	5,8
Noord	6,1	5,7	6,8
Oost	3,6	4,5	5,6
West	4,0	4,3	5,2
Zuid	4,2	4,3	6,6
< 20k	3,3	3,0	2,8
20-50k	3,8	4,0	5,6
50-100k	5,4	6,3	9,0
>100k	6,5	8,6	10,3
Zeer sterk stedelijk	6,5	8,1	9,5
Sterk stedelijk	5,6	6,5	9,1
Matig stedelijk	3,8	3,8	5,9
Weinig stedelijk	3,7	4,1	4,9
Niet stedelijk	3,6	3,4	3,8

Kijken we naar de modelschatting van het aantal fraudegevallen over de hele periode (tabel 6.11) dan blijkt dat in het Noorden inderdaad significant meer fraudegevallen worden gerapporteerd, terwijl voor het Westen juist het omgekeerde het geval is. Daarnaast is de grootteklasse van gemeenten van belang: hoe groter de gemeente, hoe meer gerapporteerde fraudegevallen. Ik vind geen relatie met de politieke kleur van de gemeenteraad.

Tabel 6.11 Modelschatting aantal fraudegevallen als percentage van de WWB.

Aantal crosssecties = 325, periode 2005 - 2007 (3 perioden), obs: 860, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constate	-6.74	0.37	-18.13	0.00
Aandeel lokale partijen	0.03	0.07	0.40	0.69
Aandeel linkse partijen	0.08	0.07	1.08	0.28
Noord	1.77	0.37	4.79	0.00
Oost	-0.17	0.30	-0.57	0.57
West	-0.58	0.30	-2.07	0.04
> 100 k	4.41	0.44	10.01	0.00
50-100k	3.84	0.38	10.16	0.00
20-50k	2.40	0.28	8.55	0.00
Adjusted R-squared	0.18			

Substitutiebeleid

De controlestrategie kan ook leiden tot zuivering van de doelgroep van cliënten die aanspraak kunnen maken op andere sociale zekerheidsregelingen. In dat geval is er sprake van een substitutie-effect. In de onderstaande tabel 6.12 is de gemiddelde jaarlijkse groei van de instroom in de WAJONG en WSW weergegeven over twee perioden (vóór en na invoering van de WWB), uitgesplitst naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid. De tabel laat zien hoezeer de instroom in de WAJONG is gegroeid van 4,6% gemiddeld in de periode 1999-2003 tot 15,6% gemiddeld in de periode 2004-2007. De verschillen tussen landsdelen zijn daarbij aanzienlijk, hoewel de onderlinge verschillen in groeipercentages in de peri-

ode 2004-2007 wel minder zijn geworden. Grotere en stedelijke gemeenten hebben daarbij hogere gemiddelde jaarlijkse groeipercentages dan kleinere en minder stedelijke gemeenten. In tegenstelling tot de instroom in de WAJONG is de gemiddelde jaarlijkse instroom in de WSW gedaald over de twee perioden, van 7,3% naar 4,9%. Hierbij doen zich nog meer opvallende regionale verschillen voor, zowel in gemiddelde jaarlijkse instroom per periode (van 1% in het noorden tot een kleine 10% in het Oosten) als in de ontwikkeling tussen de twee perioden: vooral het Zuiden van het land laat een forse jaarlijkse gemiddelde groei zien tegenover een (forse) daling van de groei in de andere regio's. Kijken we naar grootteklasse dan valt op dat gemeenten groter dan 100.000 inwoners zowel een hoge jaarlijkse gemiddelde groei in de periode 2001-2003 laten zien als een stijging van het groeipercentage in de daaropvolgende periode. De andere grootteklassen realiseren juist een daling van de gemiddelde jaarlijkse groei of een stabilisatie in het geval van de gemeenten kleiner dan 20.000 inwoners. De jaarlijkse gemiddelde groei van de WSW-instroom is ook hoger naarmate de stedelijkheid toeneemt. Opvallend zijn echter de niet-stedelijke gemeenten, die in de tweede periode een toename laten zien van de instroom in de WSW.

Tabel 6.12 Gemiddelde jaarlijkse groei instroom Wajong en WSW over twee perioden, totaal, naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid. Bron: SZW, CBS, UWV; eigen berekeningen.

	Groei instroom WAJONG		Groei instroom WSW	
	1999-2003	2004-2007	2001-2003	2004-2007
Nederland	4,6	15,6	7,3	4,9
Noord	2,7	13,0	1,0	0,6
Oost	12,3	17,9	9,9	3,8
West	0,8	16,3	9,2	2,8
Zuid	5,8	14,1	5,9	11,5
< 20k	2,8	13,5	-2,2	0,4
20-50k	5,7	15,8	13,9	5,8
50-100k	5,9	20,4	11,5	9,2
>100k	6,9	20,9	12,5	16,8
Zeer sterk stedelijk	3,6	26,3	13,7	11,8
Sterk stedelijk	5,1	18,8	18,2	16,5
Matig stedelijk	2,2	20,6	14,9	5,6
Weinig stedelijk	6,1	14,0	4,4	-1,3
Niet stedelijk	4,3	11,4	-0,9	4,9

Een modellschatting van de instroom in de WAJONG (zie 6.13) bevestigt de bovenstaande uitkomsten. De instroom in de WAJONG over 2000-2007 blijkt vooral in het Noorden en het Oosten meer dan gemiddeld te zijn, in het Westen minder dan gemiddeld. Daarnaast geldt dat hoe groter de gemeente, hoe hoger de gemiddelde instroomontwikkeling in de WAJONG. Gemeenten met een hoog aandeel van lokale partijen in de gemeenteraad hebben een licht hogere gemiddelde jaarlijkse groei van de instroom in de WAJONG.

Aan de instroomontwikkeling in de WSW over 2004-2007 (tabel 6.14) draagt zoals we zouden mogen verwachten na het voorgaande vooral het Zuiden van het land meer dan gemiddeld bij, terwijl de regio's Oost en vooral West juist minder dan gemiddeld bijdragen. Daarnaast geldt ook hier dat hoe groter de gemeente, hoe hoger de instroomontwikkeling. Ik vind nu een sterk significante invloed van de politieke samenstelling van de gemeenteraad: gemeenten met een hoog aandeel linkse partijen hebben een hogere gemiddelde instroomontwikkeling in de WSW.

Tabel 6.13 Modellschatting gemiddelde groei per jaar instroom Wajong als percentage van potentiële beroepsbevolking.

Aantal crossecties = 443, periode 2000 – 2007 (8 perioden), obs: 3544, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	-10.52	0.16	-64.57	0.00
Aandeel lokale partijen	0.05	0.03	1.88	0.06
Aandeel linkse partijen	-0.00	0.04	-0.06	0.95
Noord	1.21	0.17	7.02	0.00
Oost	0.75	0.16	4.65	0.00
West	-0.51	0.14	-3.79	0.00
> 100 k	3.50	0.24	14.83	0.00
50-100k	3.40	0.19	17.85	0.00
20-50k	2.78	0.12	23.81	0.00
Adjusted R-squared	0.24			

Tabel 6.14 Modellschatting gemiddelde groei per jaar instroom WSW als percentage van potentiële beroepsbevolking.

Aantal crossecties = 443, periode 2001 – 2007 (7 perioden), obs: 3101, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	-8.10	0.12	-68.72	0.00
Aandeel lokale partijen	0.03	0.02	1.66	0.09
Aandeel linkse partijen	0.07	0.03	2.48	0.01
Noord	0.04	0.12	0.34	0.74
Oost	-0.50	0.12	-4.26	0.00
West	-1.36	0.10	-13.80	0.00
> 100 k	1.48	0.17	8.62	0.00
50-100k	1.43	0.14	10.32	0.00
20-50k	1.05	0.08	12.42	0.00
Adjusted R-squared	0.14			

6.4.2 Activerende sociale zekerheid

Voor de handelingsstrategie van de activerende sociale zekerheid gebruik ik het aantal trajecten met en zonder loonkostensubsidie als indicator. In de volgende tabel 6.15 heb ik de gemiddelden en spreidingsmaten weergegeven van de trajecten zonder loonkostensubsidie. Deze zijn weergegeven als percentage van het aantal huishoudens in de gemeente. De reden daarvoor is tweeledig. In de eerste plaats kunnen ook niet WWB-ers een re-integratietraject zonder loonkostensubsidie ontvangen (bijvoorbeeld niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden, de zogenaamde NUGGERS) en in de tweede plaats schommelt het aantal huishoudens minder dan het WWB-volume. Uit de tabel kunnen we het volgende afleiden. In de eerste plaats dat het gemiddelde aantal trajecten in de tijd toeneemt van 1,9 trajecten per 100 huishoudens in 2005 naar 2,2 trajecten per 100 huishoudens in 2007. In de tweede plaats dat de onderlinge verschillen tussen gemeenten groot en tamelijk constant zijn. De standaarddeviatie in de drie jaren ligt constant op 1,9.

Voor een verdere duiding van deze gemeentelijke verschillen splits ik de trajecten zonder loonkostensubsidie uit naar landsdelen, grootteklasse en mate van stedelijkheid (tabel 6.16). Het Noorden van het land heeft het hoogste percentage trajecten zonder loonkostensubsidie, een positie die over de jaren

Tabel 6.15 Gemiddelden en spreiding beleidsvariabelen. Bron: Divosa, SZW-Kernkaart, CBS-statline; eigen berekeningen¹.

	N=	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
Trajecten zonder loonk. 2005 / aantal huish. (X 100)	421	1,9	0	12,6	1,9
Trajecten zonder loonk. 2006 / aantal huish. (X 100)	436	2,0	0	12,6	1,8
Trajecten zonder loonk. 2007 / aantal huish. (X 100)	431	2,2	0	12,7	1,9

¹ Niet meegenomen zijn gemeenten met een nul-waarneming of een onwaarschijnlijke uitkomst

heen constant is. Verder neemt de trajectintensiteit toe met de grootteklasse en mate van stedelijkheid. Het is opvallend dat alle uitsplitsingen een groei laten zien van het aantal trajecten zonder loonkosten-subsidie, uitgezonderd de gemeenten groter dan 100.000 inwoners. In deze gemeenten daalt juist het aantal trajecten van 4,6% in 2005 naar 3,9% in 2007.

Tabel 6.16 Trajecten zonder loonkostensubsidie als percentage op het aantal huishoudens, naar landsdeel en grootteklasse. Bron: Divosa, SZW-Kernkaart, CBS-statline; eigen berekeningen.

	2005	2006	2007
Nederland	1,8	2,0	2,2
Noord	2,8	2,9	3,2
Oost	1,7	2,0	2,3
West	1,5	1,6	1,8
Zuid	2,1	2,3	2,4
< 20k	1,3	1,5	1,7
20-50k	1,8	2,0	2,2
50-100k	3,2	3,3	3,7
>100k	4,6	4,1	3,9
Zeer sterk stedelijk	4,8	4,8	4,6
Sterk stedelijk	3,3	3,4	3,4
Matig stedelijk	2,1	2,4	2,4
Weinig stedelijk	1,6	2,0	2,0
Niet stedelijk	1,2	1,6	1,6

De modelschatting over de hele periode (tabel 6.17) laat inderdaad zien dat het Noorden een hogere trajectintensiteit heeft en het Westen juist minder. De andere twee regio's kennen geen afwijkende verschillen. De trajectintensiteit neemt daarnaast toe naarmate de gemeente groter wordt. Gemeenten met een hoog aandeel gemeenteraadszetels voor linkse partijen hebben een meer dan gemiddelde trajectintensiteit.

Tabel 6.17 Modellschatting trajecten zonder loonkostensubsidie als percentage van de potentiële beroepsbevolking.

Aantal crossecties = 438, periode 2005 – 2007 (3 perioden), obs: 1288, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	-5.22	0.10	-51.45	0.00
Aandeel lokale partijen	0,00	0.02	0.00	0.99
Aandeel linkse partijen	0.04	0.02	2.08	0.04
Noord	0.41	0.11	3.78	0.00
Oost	-0.15	0.10	-1.48	0.14
West	-0.57	0.09	-6.71	0.00
> 100 k	1.64	0.15	11.20	0.00
50-100k	1.14	0.12	9.48	0.00
20-50k	0.52	0.07	7.18	0.00
Adjusted R-squared	0.19			

In de onderstaande tabel (tabel 6.18) heb ik de gemiddelden en spreidingsmaten weergegeven van de trajecten met loonkostensubsidie, ook hier als percentage van het aantal huishoudens. Daaruit kunnen we twee zaken afleiden. In de eerste plaats dat het gemiddelde aantal trajecten met loonkostensubsidie in de tijd afneemt van 4,8 trajecten per 1000 huishoudens in 2004 naar 4,1 trajecten per 1000 huishoudens in 2007. Overigens lijkt in 2006 de laagste waarde te zijn bereikt aangezien 2007 een lichte opleving laat zien. In de tweede plaats geldt ook hier dat de onderlinge verschillen tussen gemeenten groot zijn.

Tabel 6.18 Gemiddelden en spreiding omvang gesubsidieerde arbeid als percentage van het aantal huishoudens. Bron: Divosa, SZW-Kernkaart, CBS-statline; eigen berekeningen¹.

	N=	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
Gesubs. Arbeid / aantal huish. 2004 (X 100)	443	,48	0	3,7	0,50
Gesubs. Arbeid / aantal huish. 2005 (X 100)	421	,37	0	3,5	0,46
Gesubs. Arbeid / aantal huish. 2006 (X 100)	433	,36	0	3,1	0,43
Gesubs. Arbeid / aantal huish. 2007 (X 100)	431	,41	0	2,7	0,48

¹ Niet meegenomen zijn gemeenten met een nul-waarneming of een onwaarschijnlijke uitkomst

Tabel 6.19 geeft de uitsplitsingen naar regio, grootteklasse en stedelijkheid weer. Het Noorden van het land kent verreweg de meeste trajecten met loonkostensubsidie per huishouden, daarna het Oosten en het Zuiden, het Westen kent in verhouding de minste van deze trajecten per huishouden. Verder valt op dat de intensiteit van trajecten met loonkostensubsidie toeneemt met de omvang van de gemeente en de mate van stedelijkheid. De verschillen over de jaren zijn redelijk constant. Het beeld dat in 2006 het laagste niveau is gehaald, is constant over alle onderscheiden kenmerken, in 2007 is sprake van een toename van de gesubsidieerde arbeid.

Tabel 6.19 Gemiddelde omvang gesubsidieerde arbeid als percentage van het aantal huishoudens, naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid. Bron: Divosa, SZW-Kernkaart, CBS-statline; eigen berekeningen.

	2004	2005	2006	2007
Nederland	,48	,37	,36	,41
Noord	,85	,72	,70	,75
Oost	,54	,45	,40	,48
West	,34	,23	,23	,27
Zuid	,41	,33	,31	,38
< 20k	,36	,31	,29	,32
20-50k	,42	,31	,31	,34
50-100k	,72	,58	,57	,79
>100k	1,3	,97	,81	,98
Zeer sterk stedelijk	1,3	1,0	,93	,94
Sterk stedelijk	,78	,52	,47	,62
Matig stedelijk	,49	,39	,37	,40
Weinig stedelijk	,38	,32	,29	,37
Niet stedelijk	,37	,31	,31	,31

De modelschatting is weergegeven in tabel 6.20. Hieruit blijkt in feite hetzelfde regionale verschil als bij de trajecten zonder loonkostensubsidie, namelijk dat het Noorden en in mindere mate het Oosten een meer dan gemiddelde omvang van het aantal trajecten met loonkostensubsidie hebben vergeleken met het Westen en het Zuiden. Ook voor de trajecten met loonkostensubsidie geldt dat het aandeel toeneemt naarmate de gemeente groter wordt. Gemeenten met een hoog aandeel gemeenteraadszetels van lokale en linkse partijen hebben een licht significante meer dan gemiddelde omvang van het aantal trajecten met loonkostensubsidie.

Tabel 6.20 Modelschatting trajecten met loonkostensubsidie als percentage van potentiële beroepsbevolking.

Aantal crossecties = 435, periode 2001 – 2007 (7 perioden), obs: 3096, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	-7.91	0.15	-53.19	0.00
Aandeel lokale partijen	0.08	0.03	2.93	0.00
Aandeel linkse partijen	0.07	0.04	1.88	0.06
Noord	1.64	0.16	10.39	0.00
Oost	0.49	0.15	3.36	0.00
West	-0.76	0.12	-6.15	0.00
> 100 k	2.86	0.22	13.23	0.00
50-100k	2.15	0.17	12.27	0.00
20-50k	1.40	0.11	13.06	0.00
Adjusted R-squared	0.22			

6.4.3 Werkgelegenheidsbeleid

Voor de werkgelegenheidsstrategie heb ik twee indicatoren gebruikt: de uitgaven aan Economische Zaken per inwoner en het aantal nieuwe bedrijfsvestigingen als indicator voor het startersbeleid dan wel de wervingskracht van een gemeente voor nieuwe bedrijven. Kijken we allereerst naar de EZ-uitgaven per inwoner. Tabel 6.21 laat zien dat in 2005 gemiddeld 16,5 euro per inwoner wordt uitgegeven aan EZ-gerelateerde zaken. Dit bedrag loopt op naar 20,7 euro in 2007. De spreidingsmaten laten grote ver-

schillen zien, van 12 eurocent tot 265 euro per inwoner. De standaarddeviatie laat zien dat de onderlinge verschillen in de tijd groter worden.

Tabel 6.21 EZ-uitgaven per inwoner in euro's, gemiddelden en spreiding. Bron: CBS-statline; eigen berekeningen¹.

	N=	Gem.	Min	Max	Std. Dev.
Uitgaven Economische Zaken 2005 / inwoner	402	16,1	0,12	265,2	28,4
Uitgaven Economische Zaken 2006 / inwoner	375	17,5	0	277,8	31,1
Uitgaven Economische Zaken 2007 / inwoner	395	20,7	0,24	871,6	53,3

¹ Niet meegenomen zijn gemeenten met een nul-waarneming of een onwaarschijnlijke uitkomst

Tabel 6.22 geeft de uitsplitsingen naar gemeentelijke kenmerken. Opvallend zijn de hoge EZ-uitgaven per inwoner in het Zuiden van het land. Klaarblijkelijk wordt in het Zuiden meer geïnvesteerd in economie gerelateerde zaken, gerekend per inwoner, dan elders. De EZ-uitgaven per inwoner nemen sterk toe naarmate de gemeente groter en/of stedelijker wordt.

Tabel 6.22 Uitgaven aan Economische Zaken per inwoner, naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid, 2005-2007. Bron: CBS Statline, eigen berekeningen.

	2005	2006	2007
Nederland	16,1	17,5	20,7
Noord	15,6	13,6	17,5
Oost	14,9	14,6	17,2
West	14,9	17,0	19,2
Zuid	19,3	22,8	28,5
< 20k	12,5	11,1	12,3
20-50k	12,9	14,9	22,1
50-100k	33,4	29,3	34,1
>100k	47,3	60,9	58,8
Zeer sterk stedelijk	69,5	84,7	73,3
Sterk stedelijk	27,1	30,4	31,6
Matig stedelijk	13,4	13,5	18,1
Weinig stedelijk	12,5	14,1	20,2
Niet stedelijk	13,9	12,7	13,6

Tabel 6.23 geeft wederom de modelschatting. Vooral het Oosten en het Westen kenmerken zich door minder EZ-uitgaven per inwoner dan het Zuiden. De EZ-uitgaven per inwoner hangen daarbij wel sterk samen met de grootteklasse van de gemeente: hoe groter de gemeente, hoe hoger de EZ-uitgaven.

Tabel 6.23 Modelschatting uitgaven EZ per inwoner.

Aantal crossecties = 443, periode 2005 – 2007 (3 perioden), obs: 1329, period fixed effects, incl. imputaties

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constate	2.23	0.09	26.17	0.00
Aandeel lokale partijen	0.02	0.02	0.98	0.33
Aandeel linkse partijen	-0.02	0.02	-0.89	0.37
Noord	-0.14	0.09	-1.57	0.12
Oost	-0.43	0.08	-5.16	0.00
West	-0.60	0.07	-8.47	0.00
> 100 k	1.75	0.12	14.16	0.00
50-100k	1.01	0.010	10.20	0.00
20-50k	0.43	0.06	7.00	0.00
Adjusted R-squared	0.20			

Tabel 6.24 geeft de beschrijvende statistiek over de groei van het aantal vestigingen naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid. Gemiddeld groeide het aantal vestigingen met 0,2% in 1999 tot 3,8% in 2007. Duidelijk zichtbaar is het effect van de conjuncturele neergang in 2002 en 2003 wat tot een negatieve groei van het aantal bedrijfsvestigingen in die jaren heeft geleid. De groei van het aantal bedrijfsvestigingen is in het Westen en in het Oosten hoger dan in de andere landsdelen, uitzonderingen daargelaten. Over het algemeen is de groei van het aantal bedrijfsvestigingen in grotere gemeenten hoger dan in de kleinere gemeenten, ook hier uitzonderingen daargelaten. Eenzelfde conclusie geldt voor de sterk stedelijke gemeente in relatie tot de andere stedelijkheidsklassen.

Tabel 6.24 Groei aantal bedrijfsvestigingen, naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid, 1999-2007.
Bron: CBS Statline, eigen berekeningen.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nederland	0,2	1,3	0,7	-0,4	-0,9	1,2	1,8	2,9	3,8
Noord	0,3	0,8	0,3	-0,4	-0,6	1,7	2,2	2,5	1,4
Oost	-0,1	1,7	0,8	-0,2	-0,6	1,6	2,0	2,7	3,1
West	0,1	1,6	1,0	-0,8	-1,1	1,1	1,6	3,3	4,2
Zuid	0,2	0,9	0,3	-0,4	-1,0	0,9	1,5	2,5	3,8
< 20k	0,1	1,2	0,2	-0,8	-1,1	1,1	1,7	2,6	4,7
20-50k	0,1	1,3	1,0	-0,5	-0,8	1,3	1,8	2,9	3,6
50-100k	0,5	1,6	1,0	0,2	-1,0	1,3	1,9	3,3	2,2
>100k	0,8	1,7	1,8	2,1	-0,7	2,0	1,8	4,1	1,5
Zeer sterk stedelijk	0,3	1,3	1,2	0,9	-1,7	1,0	0,9	2,9	-0,2
Sterk stedelijk	0,5	1,9	1,7	0,8	-0,7	1,4	2,0	3,9	2,4
Matig stedelijk	0,8	1,7	1,2	-0,2	-0,9	1,5	2,0	3,6	4,7
Weinig stedelijk	-0,1	1,5	0,5	-0,6	-1,1	1,4	1,8	2,8	4,6
Niet stedelijk	-0,2	0,6	0,1	-1,0	-0,6	0,8	1,6	2,0	3,3

Tabel 6.25 geeft de modelschatting over de periode 2000-2007. Hieruit blijkt dat vooral in het Westen en in de gemeenten groter dan 100.000 inwoners het aantal nieuwe bedrijfsvestigingen is toegenomen. Gemeenten met een hoog aandeel linkse gemeenteraadszetels hebben in verhouding een mindere groei van het aantal nieuwe bedrijfsvestigingen.

Tabel 6.25 Modelschatting groei vestigingen¹.

Aantal crossecties = 443, periode 2000 – 2007 (8 perioden), obs: 3544, period fixed effects

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	0.93	0.13	7.05	0.00
Aandeel lokale partijen	-0.00	0.02	-0.10	0.92
Aandeel linkse partijen	-0.07	0.03	-2.10	0.04
Noord	-0.12	0.14	-0.86	0.39
Oost	0.16	0.13	1.25	0.21
West	0.33	0.11	2.97	0.00
> 100 k	0.59	0.19	3.09	0.00
50-100k	0.09	0.15	0.56	0.58
20-50k	0.18	0.09	1.90	0.06
Adjusted R-squared	0.33			

¹ Een outlier niet meegenomen

Hoewel de beide indicatoren, zoals we eerder zagen, niet zonder meer onder één noemer kunnen worden gebracht, valt hierbij op dat patroon deels overeenkomst. EZ-beleid en nieuwe bedrijvigheid zijn vooral aangelegenheden van de grotere gemeenten. In het Westen is voor deze toename echter minder EZ-beleid nodig dan elders in het land.

6.4.4 Coördinatie

Tot slot kijken we naar de coördinatie als handelingsstrategie. Deze valt in drie indicatoren uiteen: intergemeentelijke samenwerking, externe samenwerking en interne samenwerking. Allereerst beschrijf ik de uitkomsten van alle drie de indicatoren over het jaar 2006 naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid in tabel 6.26. Het betreft hier één jaar vanwege het feit dat het hier om uitkomsten uit een survey gaat en niet over alle jaren over alle gemeenten informatie beschikbaar is.

De intergemeentelijke samenwerking is vooral hoog in het Noorden en in het Zuiden en in kleinere en minder stedelijke gemeenten. Externe samenwerking is vooral in het Zuiden lager dan in de andere landsdelen. Vooral grotere en meer stedelijke gemeenten onderscheiden zich door meer externe samenwerking. Dat laatste geldt ook voor de mate van interne samenwerking of integraal beleid.

Intergemeentelijke samenwerking

Kijken we naar de modelschatting van de intergemeentelijke samenwerking over 2006 (tabel 6.27 en bijlagentabel 12.4.3 over 2005) dan valt op dat vooral in het Westen en het Oosten minder intergemeentelijk wordt samengewerkt. Dat geldt qua grootteklasse ook voor de gemeenten groter dan 50.000 inwoners. Het aandeel linkse gemeenteraadzetels heeft een positieve invloed op de mate van intergemeentelijke samenwerking.

Tabel 6.26 Gemiddelden intergemeentelijke samenwerking, externe samenwerking en interne samenwerking, naar landsdeel, grootteklasse en mate van stedelijkheid, 2006. Bron: Divosa-monitor, eigen berekeningen.

	Intergemeentelijke samenwerking ¹	Externe samenwerking ¹	Interne samenwerking ¹
	N=150	N=150	N=150
Nederland	0,66	0,64	0,64
Noord	0,71	0,63	0,63
Oost	0,51	0,70	0,70
West	0,68	0,60	0,60
Zuid	0,74	0,68	0,68
< 20k	0,74	0,56	0,56
20-50k	0,68	0,64	0,64
50-100k	0,54	0,73	0,73
>100k	0,50	0,78	0,78
Zeer sterk stedelijk	0,35	0,83	0,83
Sterk stedelijk	0,63	0,71	0,71
Matig stedelijk	0,67	0,60	0,60
Weinig stedelijk	0,68	0,60	0,60
Niet stedelijk	0,72	0,65	0,65

¹ Het gaat hier bij alle drie de indicatoren om het zogenaamde 'bereik'. Bij intergemeentelijke samenwerking betreft dit het aantal beleidsthema's waarop een gemeente met andere gemeenten samenwerkt, bij externe samenwerking om het aantal actoren anders dan de gemeente(n) en bij interne samenwerking om het aantal beleidsthema's waarop met andere gemeentelijke diensten wordt samengewerkt (zie bijlage 12.2). De scores lopen uiteen van 0 = geen samenwerking tot 1 = maximale samenwerking.

Tabel 6.27 Modellschatting Gemeentelijke samenwerking 2006.

Aantal crosssecties = 150, periode 2006 (1 perioden), obs: 150

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	0.90	0.08	11.33	0.00
Aandeel lokale partijen	0.00	0.02	0.23	0.82
Aandeel linkse partijen	0.03	0.02	1.83	0.07
Noord	-0.11	0.07	-1.53	0.13
Oost	-0.19	0.07	-2.83	0.01
West	-0.10	0.06	-1.75	0.08
> 100 k	-0.25	0.08	-3.18	0.00
50-100k	-0.23	0.08	-2.88	0.00
20-50k	-0.08	0.05	-1.45	0.15
Adjusted R-squared	0.13			

Externe samenwerking

De modellschattingen van externe samenwerking over 2006 (tabel 6.28) laten zien dat in het Noorden meer dan gemiddeld extern wordt samenwerkt. Ook zien we dat grotere gemeenten meer externe samenwerkingsrelaties hebben dan kleinere. De uitkomst over 2005 (zie bijlagentabel 12.4.4) laat een vergelijkbaar beeld zien. Dat geldt niet voor de politieke invloed. In 2005 vind ik een licht negatieve relatie tussen de mate van externe samenwerking en een hoog aandeel linkse gemeenteraadszetels, terwijl ik over 2006 een licht positieve relatie vind.

Tabel 6.28 Modelschatting Externe samenwerking 2006, samenwerkingsbereik.

Aantal crossecties = 150, periode 2006 (1 perioden), obs: 150

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	2.69	0.39	6.92	0.00
Aandeel lokale partijen	-0.02	0.07	-0.25	0.80
Aandeel linkse partijen	0.15	0.08	1.73	0.09
Noord	0.77	0.36	2.13	0.03
Oost	0.26	0.32	0.82	0.42
West	0.29	0.28	1.05	0.30
> 100 k	1.16	0.39	3.02	0.00
50-100k	0.25	0.38	0.67	0.51
20-50k	0.36	0.26	1.39	0.17
Adjusted R-squared	0.10			

Integraal beleid

Uit de modelschattingen van de interne samenwerking (tabel 6.29 over 2006) blijkt er geen onderscheid in de mate van interne samenwerking tussen landsdelen. Wel naar de grootteklasse van gemeenten, waarbij geldt dat de mate van interne samenwerking toeneemt naarmate de omvang van de gemeente groter is. Opvallend is verder dat het aandeel linkse gemeenteraadszetels over 2006 een positieve relatie heeft met integrale beleidsvoering. De uitkomst over 2005 (zie bijlagentabel 12.4.5) laat een vergelijkbaar beeld zien.

Tabel 6.29 Modelschatting Integraal beleid 2006, integraliteitsbereik.

Aantal crossecties = 150, periode 2006 (1 perioden), obs: 150

	Coëfficiënt	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Constante	3.70	0.48	7.67	0.00
Aandeel lokale partijen	0.10	0.09	1.12	0.26
Aandeel linkse partijen	0.27	0.10	2.58	0.01
Noord	0.55	0.45	1.21	0.23
Oost	0.34	0.40	0.85	0.40
West	-0.55	0.35	-1.57	0.12
> 100 k	1.38	0.48	2.88	0.00
50-100k	1.23	0.47	2.59	0.01
20-50k	0.35	0.32	1.09	0.28
Adjusted R-squared	0.17			

6.5 Relatie beleid en uitgaven

De conclusie die zich opdringt uit de twee vorige paragrafen is dat er aanzienlijke verschillen zijn in middelen en beleidsinzet wanneer we kijken naar ruimtelijke en politieke kenmerken van gemeenten. Rest de vraag of de verschillen in uitgavenpatronen te herleiden zijn naar de verschillen in de beleidsinzet. Om deze vraag te beantwoorden heb ik in tabel 6.30 een correlatiematrix weergegeven van de samenhang

tussen de uitgaven aan het I-deel en het W-deel aan de ene kant en de beleidsindicatoren aan de andere kant. Hier presenteer ik alleen de samenhangen over 2006 omdat ik voor dat jaar over informatie op alle indicatoren beschik. Dat is ook de reden waarom het hier een relatief beperkt aantal observaties (n=108) betreft. De uitgaven aan het I-deel hebben een positieve correlatie met de instroom in de WAJONG, de WSW en de gerapporteerde fraude. Hogere uitgaven aan het I-deel leiden dus tot meer substitutie en tot een noodzaak tot fraudebestrijding. Ze leiden eveneens tot meer activeringsinspanningen, getuige de positieve relatie met de omvang van het aantal trajecten zonder loonkostensubsidie. De uitgaven aan het W-deel vertonen positieve samenhangen met de frauderapportage, het aantal trajecten zonder loonkostensubsidie, de EZ-uitgaven per inwoner en het integraal beleid. Lichte positieve samenhangen doen zich voor met de instroom in de WSW en externe samenwerking. Hierin is duidelijk de relatie tussen de uitgaven aan het W-deel en een activerings-, een werkgelegenheids- en een coördinatiestrategie zichtbaar.

Tabel 6.30 Correlaties tussen uitgaven I-deel en W-deel als percentage van het WWB-volume en de beleidsindicatoren over 2006 (n=108).

	Uitgaven I-deel	Uitgaven W-deel
	2006	2006
INWAJONG	0,27**	0,04
INWSW	0,23**	0,17*
FRAUDE1	0,39**	0,26**
LOONK	0,07	0,13
TRAJ	0,40**	0,38**
NWBED	0,08	-0,11
EZ	0,11	0,36**
STOT	-0,12	0,17*
SBER	-0,08	0,13
ITOT	0,07	0,29**
IBER	0,04	0,32**

INWAJONG = instroom WAJONG per pot. ber. bev.; INWSW = instroom WSW per pot. ber. bev.; FRAUDE = gerapporteerde fraude per bijstandsvolume; LOONK = aantal trajecten met loonkostensubs. per pot. ber. bev.; TRAJ = aantal trajecten zonder loonk. subs. per pot. ber. bev.; NWBED = aantal nieuwe bedrijven als perc. van het totaal aantal bed.; EZ = Uitgaven EZ per inwoner; STOT = inten-siteit van externe samenwerking; SBER = aantal externe partijen waarmee wordt samengewerkt; ITOT = intensiteit van interne samenwerking; IBER = aantal beleidsterreinen waarop intern wordt samengewerkt.

* = significant at level 0,10 (one tailed)

** = significant at level 0,05 (one tailed)

6.6 Conclusies

Voor het in kaart brengen van verschillen tussen gemeenten heb ik gebruik gemaakt van de indeling in arbeidsmarktstrategieën: een controlerende sociale zekerheid, een activerende sociale zekerheid, werkgelegenheidsbeleid en de coördinatiestrategie. Ik begon dit hoofdstuk met een analyse van de samenhang in beleidsindicatoren. Daarbij stond de vraag centraal in hoeverre de arbeidsmarktstrategieën zich via de beleidsindicatoren in de empirie laten herkennen. De conclusie is dat dit grotendeels het geval is. De factoranalyse laat zien dat de coördinatiestrategie, de activerende sociale zekerheidsstrategie en de controlerende sociale zekerheidsstrategie goed herkenbaar zijn, waarbij de indicatoren de verwachte samenhangen vertonen. Een uitzondering vormt het werkgelegenheidsbeleid. Hier geldt dat de beleidsindicatoren EZ-uitgaven en nieuwe bedrijfsvestigingen niet alleen onderling niet de verwachte samenhang hebben, maar

zich ook over 2005 en 2006 laten onderbrengen in andere strategieën. Dit laatste geldt ook voor de fraudeinspanningen, die over 2006 zowel de activerende sociale zekerheid als de controlerende sociale zekerheid lijkt te dienen.

De tweede conclusie is dat de gekozen arbeidsmarktstrategieën van doen hebben met onderliggende dimensies als de grootteklasse van gemeenten, het landsdeel en de politieke kleur. De conclusie is dat gemeenten verschillen in hun inzet van middelen en in de inzet van instrumenten. De modelschattingen geven dit overduidelijk aan. Voor wat betreft de inzet van middelen valt op dat de uitgaven aan het inkomensdeel als percentage van het WWB-volume niet varieert over de landsdelen, wel naar grootteklasse: honderduizendpluugemeenten en gemeenten tussen de 20.000-50.000 inwoners geven gemiddeld meer uit dan de andere gemeenten. De verklaring daarvoor zit vermoedelijk in de samenstelling van het cliëntenbestand en de keuzes in de 'uitruil' met het W-deel; meer cliënten ten laste brengen van het W-deel leidt tot besparingen op het I-deel. De uitgaven aan het werkdeel als percentage van het WWB-volume tonen die gemaakte andere keuzes. Hier constateer ik juist wel regionale variatie, waarbij vooral het Noorden en het Oosten meer W-middelen uitgeven per bijstandsgerechtigde. Dat geldt ook voor gemeenten tussen de 50.000-100.000 inwoners ten opzichte van de andere grootteklassen.

Naar de inhoud van de arbeidsmarktstrategieën constateer ik eveneens verschillen. Tabel 6.31 vat de uitkomsten samen. Voor alle strategieën zijn er verbanden met de grootteklasse. Eenvoudig gezegd: hoe groter de gemeente, hoe meer gerapporteerde fraude, instroom in de WAJONG en de WSW, trajecten met en zonder loonkostensubsidie en in- en externe coördinatie. De enige uitzondering vormt de intergemeentelijke samenwerking waaraan juist gemeenten kleiner dan 20.000 inwoners bijdragen en wat intuïtief logisch is. Het lijkt erop dat grotere gemeenten slagvaardiger, meer investeringsbereid zijn en wellicht meer risiconemend zijn dan de kleinere gemeenten. Zij geven simpelweg meer geld uit (als percentage van het beschikbare budget) dan kleinere gemeenten. De uitkomsten duiden er tevens op dat de strategieën niet wederzijds uitsluitend zijn: een gemeente kan zowel een activerende, een controlerende als een coördinerende strategie volgen.

Ik neem ook regionale variatie waar. Vooral het Noorden onderscheidt zich door een forsere beleidsinzet daar waar het Westen het tegenovergestelde laat zien. Opvallend is wel dat het Westen een sterkere groei van het aantal nieuwe bedrijven laat zien. De regionale variatie kan verschillende oorzaken hebben. Er kan sprake zijn van verschillen in regionale structuurkenmerken (zoals sectorsamenstelling en demografische opbouw), van verschillen in politieke en beleidsmatige keuzes en van historische erfenissen die doorwerken naar het heden (sommige regio's hebben meer een samenwerkingscultuur dan anderen). Een indicatie van de politieke invloed op de beleidsinzet blijkt onder meer uit het feit dat gemeenten met in verhouding veel linkse (D'66, PvdA, Groen Links, SP) gemeenteraadzetels, een meer dan gemiddelde instroom in de WSW hebben, meer trajecten met en zonder loonkostensubsidie inzetten en een grote samenwerkingsbereidheid kennen. Opvallend is verder dat 'linkse' gemeenten een geringere groei van het aantal vestigingen laat zien. Opvallend is ook dat links georiënteerde gemeenteraden meer gericht zijn op samenwerking, zowel intergemeentelijk, intragemeentelijk als tussen gemeenten en externe partners. De invloed van politieke kleur duidt op verschillen in lokale regimes waarbij 'linkse' oriëntaties samengaan met een groter beroep op publieke vangnetvoorzieningen als gesubsidieerde arbeid, WSW en WAJONG.

De verschillen in de beleidsinzet kan ik relateren aan de uitgaven aan het I- en het W-deel. Hogere uitgaven aan het I-deel leiden vooral tot een controle- en een activeringsstrategie, terwijl hogere uitgaven aan het W-deel vooral leiden tot een activerings-, een werkgelegenheids- en een coördinatiestrategie.

Tabel 6.31 Overzicht determinanten van strategieën, op basis van modelschattingen.

		Controlerende sociale zekerheid			Activerende sociale zekerheid		Werkgelegenheid		Coördinatie		
		Fraude	WAJONG	WSW	Trajecten z. loonkosten	Trajecten met loonk.	EZ-uitgaven	Groei bedrijfsvestigingen	Intergem. Samenw.	Externe samenw.	Interne samenw.
Grootteklasse	> 100k	++	++	++	++	++	++	++	-	++	++
	50-100k	++	++	++	++	++	++	++	-		++
	20- 50 k	++	++	++	++	++	++	++	-		
	< 20k										
Landsdeel	Noord	++	++		++	++				++	
	Oost		++	--		++	--		--		
	West	--	--	--	--	--	--	++	--		
	Zuid			++							
Politiek	Links			++	++	+		--	+	+	++
	Lokaal		++	+		++					

++ = positief verband, sign. at level 0,05, + = positief verband, sign. at level 0,10.
 -- = negatief verband, sign. at level 0,05, - = negatief verband, sign. at level 0,10.